

UNIwersytet Przyrodniczy
w Poznaniu
KATEDRA ŁOWIECTWA I OCHRONY LASÓW
ul. Wojska Polskiego 71 D
60-625 POZNAŃ
tel. 061-848-78-62, fax 061-848-78-65

RPW/48444/2022 P
Data: 2022-06-10
MK1S

Poznań, 18.06.2019 r.

MINISTERSTWO KLIMATU I ŚRODOWISKA KANCLARIA OGÓLNA	
WPLYNEŁO W DNIU	2022 -06- 10
	L. dz.

Pan Henryk Kowalczyk
Minister Środowiska
ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa

Sprawozdanie

z realizacji badań wykonanych w oparciu o decyzję Ministra Środowiska
DL-III.6713.15.2016 dotyczącą czasu wykonywania zezwolenia na odstrzał jeleni i danieli
w okresach ochronnych do celów naukowych.

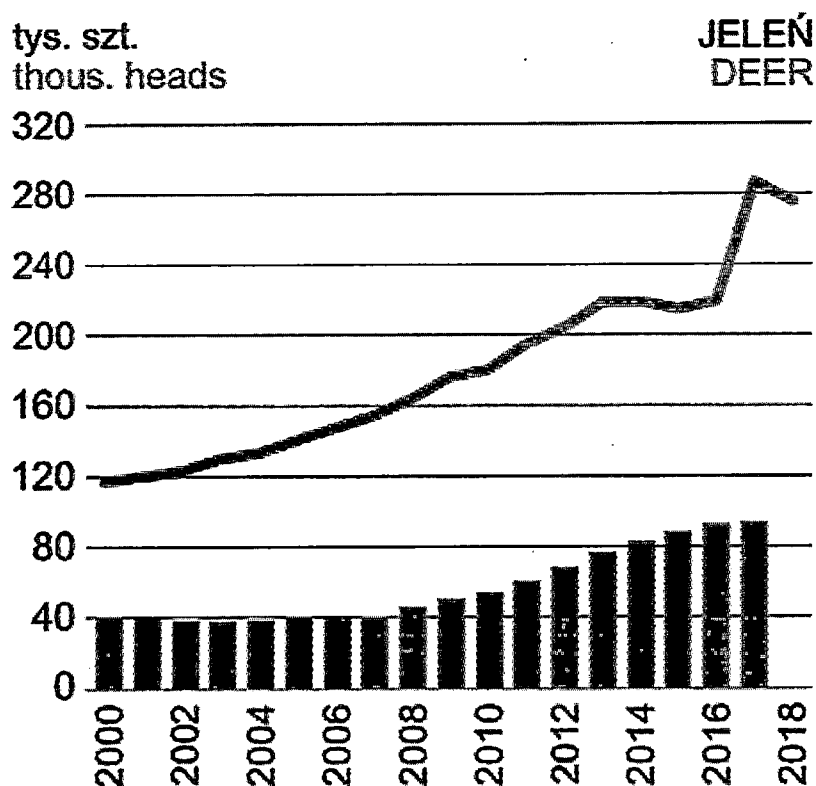
1. Wstęp

W ostatnich latach nastąpił wzrost populacji zwierzyny płowej, szczególnie jeleni i danieli. Jest to tendencja występująca w całej Europie. Okres polowań na te gatunki okazał się w wielu obwodach zbyt krótki, aby bez pośpiechu realizować plan pozyskania i prawidłowo kształtować strukturę populacji. Dane dotyczące sprawozdawczości łowieckiej potwierdzają, że liczebność jelenia szlachetnego z roku na rok rośnie. Rośnie również plan odstrzału i sam odstrzał. Odstrzał jelenia szlachetnego wynosi średnio 45% liczebności populacji, jednak okazuje się on być nie wystarczający, aby ją skutecznie ograniczyć. Umożliwienie znacznego wzrostu pozyskania jeleni szlachetnych wymagałoby wydłużenia ustanowionego w rozporządzeniu Ministra Środowiska okresu polowań. Wzmózione pozyskanie jeleni szlachetnych jest istotne z punktu widzenia ograniczenia wpływu tego gatunku na gospodarkę leśną oraz rolną. Szkody powodowane przez jelenie i danielę w lasach polegają głównie na:

- zgryzaniu pędów młodych drzew,
- spalowaniu drzew,
- osmykiwaniu (obijaniu, czemchaniu),
- wydeptywaniu upraw.

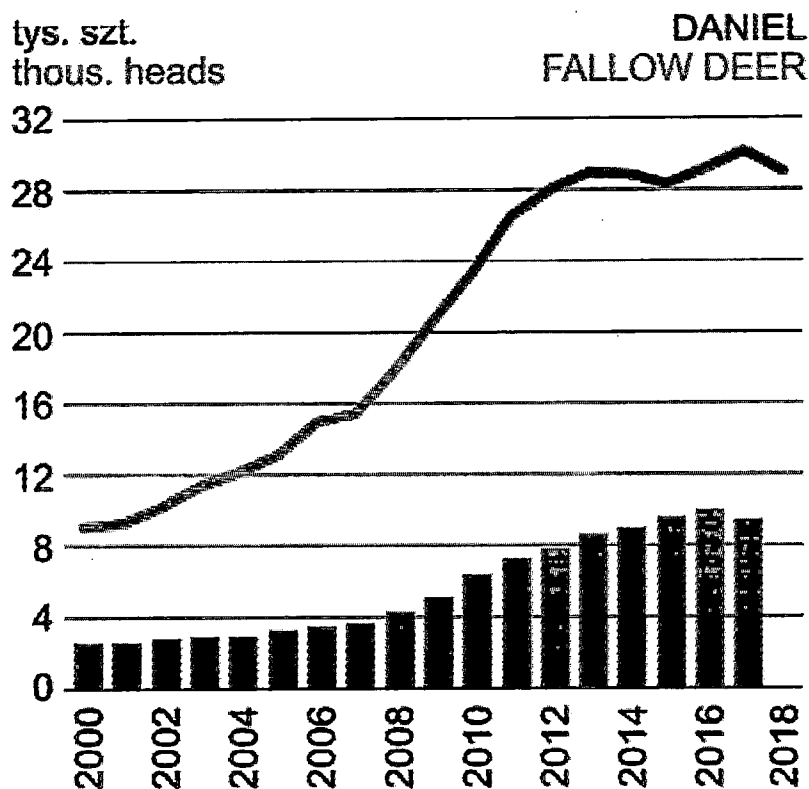
Najbardziej narażane na presję zwierzyny w lasach są młodniki i uprawy (Balik, Moskalik, Sadowski, Zastocki 2016). Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe oraz prywatni właściciele lasów muszą samodzielnie ponosić koszty ochrony lasu przed zwierzyną (w szczególności jeleniami, danielami i łosiami). W 2017 roku szkody poczynione przez gatunki łowne, w tym jelenie, danielę, sarny, dziki i zające, wystąpiły na powierzchni 64,9 tys. ha, z czego na 32,5 tys. ha w uprawach, 24,6 tys. ha w młodnikach i 7,7 tys. ha w drzewostanach starszych klas wieku. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe wydało 167 608,3 tys. zł na ochronę lasów przed zwierzyną (źródło Sprawozdanie finansowo-gospodarcze Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe za 2017 r.). Jelenie wyrządzają także szkody w uprawach i płodach rolnych zwłaszcza w rejonach najwyższych stanów liczebnych tego gatunku w szczególności w województwach położonych na zachodzie kraju.

Obecnie zagęszczenia jelenia szlachetnego wynoszą 6,9 os/1000ha w obwodach dzierżawionych i 19,1 os/1000ha w obwodach zarządzanych przez Lasy Państwowe (średnia dla całego kraju). Pozyskanie jeleni jest zróżnicowane geograficznie i jest wyższe na zachodzie kraju (źródło: PZŁ).

Ryc. 1. Liczebność i odstrzał jelenia szlachetnego w latach 2000-2018 (źródło: Leśnictwo, GUS 2018)

Daniel spałuje mniej niż jeleni i wyrządza nieco mniejsze szkody w lesie, jednak szkody wyrządzone przez niego w uprawach są często większe. Daniel chętnie wychodzi na żer na pola uprawne. Zagęszczenie danieli wynosi 0,8 os/1000ha w obwodach dzierżawionych i 3,4 os/1000ha w obwodach zarządzanych przez Lasy Państwowe (średnia dla całego kraju) (źródło: PZŁ).

Ryc. 2. Liczebność i odstrzał daniela w latach 2000-2018 (źródło: Leśnictwo, GUS 2018)

Powyższe dane potwierdzają, że populacje jeleni i danieli dynamicznie zwiększają swoją liczebność w naszym kraju, co powoduje coraz większą presję tych zwierząt na środowisko. Konsekwencją jest rosnące niezadowolenie właścicieli terenów rolnych i leśnych, oraz coraz intensywniejsze działania zmierzające do ograniczenia szkód w postaci grodzień. W wyniku powyższych działań następuje eskalowanie problemu szkód od zwierzyny na terenach jeszcze nie ogrodzonych. Postępuje także migracja sezonowa na tereny zurbanizowane, a w ślad za tym rośnie liczba kolizji drogowych z udziałem dzikich zwierząt.

Letni odstrzał jeleniowatych w drugim roku życia jest rozwiązaniem od lat praktykowanym w niektórych krajach Europy, np. w Niemczech i Austrii. Wpływa on na poprawę struktury wieku w populacjach obydwu gatunków jeleniowatych, a jednocześnie umożliwia ograniczenie intensywności eksploatacji populacji w okresie zimowym, którego znaczna część jest obecnie realizowana podczas polowań zbiorowych – coraz częściej kontestowanych przez społeczeństwo.

2. Cel badań

Celem badania była ocena zasadności zmian terminów polowań jako elementu wspomagającego zarządzanie populacjami zwierząt, które lokalnie wywołują konflikty z gospodarką leśną i rolną. Myśliwi realizujący odstrzał poza sezonem polowań musieli raportować wszelkie informacje o napotykanym przeszkodach, np. w identyfikacji zwierząt.

3. Materiał i metody

W nawiązaniu do treści art. 44 pkt. 3 ustawy Prawo łowieckie, należy zaznaczyć, że zarówno łąńki i szpicery (jelenie w drugim roku życia) we wskazanym okresie nie uczestniczą w rozrodzie i wychowie młodych, a pozyskanie ich odbędzie się w ramach całorocznych planów łowieckich. Dlatego też planowane działania nie stwarzają zagrożenia populacjom jeleni szlachetnych i danieli objętych odstrzałem.

Powyższe badania zostały zrealizowane w oparciu o decyzję Ministra Środowiska DL-III.6713.15.2016 dotyczącą czasu wykonywania zezwolenia na odstrzał jeleni i danieli w okresach ochronnych do celów naukowych. Powyższa decyzja zakładała zgodę na odstrzał 300 osobników jeleni szlachetnych *Cervus elaphus* w drugim roku życia (łąńki lub szpicaków) oraz 150 osobników daniela *Dama dama* w drugim roku życia (łąńki lub szpicaków), poza dotychczasowym sezonem polowań na te zwierzęta. W przypadku jeleni w okresie od 1 lipca do 20 sierpnia 2016 r., a w przypadku danieli od 1 sierpnia do 30 września 2016 r. i od 15 kwietnia do 15 maja 2017 r. (w tym ostatnim okresie tylko łąńki). Pozyskanie było zrealizowane w ramach planów odstrzału zatwierdzonych odpowiednio na sezon łowiecki 2016/17 oraz 2017/18, na terenach ośrodków hodowli zwierzyny zarządzanych przez nadleśnictwa: Drawsko, Polanów, Połczyn i Trzebielino (RDLP w Szczecinku), Dąbrowa, Lutówko i Zamrzenica (RDLP w Toruniu), Okonek, Podanin, Sarbia i Złotów (RDLP Piła), Kwidzyn i Lubichowo (RDLP Gdańsk) oraz Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu (OHZ Zielonka i OHZ Siemianice, leżące na terenie RDLP w Poznaniu). Odstrzał był dokonywany indywidualnie.

Badania były prowadzone przez Konsorcjum Naukowe skupiające ekspertów z dziedziny łowiectwa zatrudnionych na wydziałach leśnych: Szkoły Głównej Gospodarstwa

Wiejskiego w Warszawie, Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie, a także w Instytucie Badawczym Leśnictwa w Sękocinie Starym.

Projekt ten, pod nadzorem Konsorcjum Naukowego, realizowany był przez pracowników w/w nadleśnictw, we współpracy merytorycznej ze specjalistami ds. łowiectwa z Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych. Konsorcjum Naukowe przeprowadziło szkolenie w przedmiotowym zakresie, adresowane do pracowników wskazanych jednostek, przed rozpoczęciem realizacji projektu. Priorytetem szkolenia były praktyczne zasady rozpoznawania i typowania osobników do odstrzału, procedury postępowania z tuszami, narogami i patrochami oraz zasady wykonywania oględzin i wymaganych pomiarów. We wszystkich wskazanych ośrodkach hodowli zwierzyny zostały wyznaczone osoby odpowiedzialne za koordynację odstrzału i inne czynności w ramach projektu badawczego.

4. Teren badań

Podmiotami dokonującymi odstrzały były:

Nadleśnictwo Drawsko, ul. Starogrodzka 30, 78-500 Drawsko Pomorskie
Zarządca OHZ: Nadleśniczy Zbigniew Łukomski
Miejsce: OHZ LP, obwód 181 i 183

Nadleśnictwo Polanów, ul. Żwirowa, 76-010 Polanów
Zarządca OHZ: Nadleśniczy Jacek Todys
Miejsce: OHZ LP, obwód 60, 198

Nadleśnictwo Połczyn, ul. 15 Grudnia 12, Połczyn-Zdrój
Zarządca OHZ: Nadleśniczy Michał Argasiński
Miejsce: OHZ LP, obwód 100, 131

Nadleśnictwo Trzebielino
Zarządca OHZ: Nadleśniczy Krzysztof Załuska
Miejsce: OHZ LP, obwód 107, 125

Nadleśnictwo Dąbrowa ul. Leśna 25, 86-131 Jeżewo
Zarządca OHZ: Nadleśniczy Artur Karetko
Miejsce: OHZ LP, obwód 17

Nadleśnictwo Lutówko, Lutówko 18, 89-400 Lutówko
Zarządca OHZ: Nadleśniczy Marek Gackowski
Miejsce: OHZ LP, obwód 35

Nadleśnictwo Zamrzenica, Zamrzenica 1A, 89-510 Bysław
Zarządca OHZ: Nadleśniczy Adam Wenda

Miejsce: OHZ LP, obwód 29 i 46

Nadleśnictwo Okonek, ul. Kolejowa 16, 64-965 Okonek

Zarządca OHZ: Nadleśniczy Marian Kuś

Miejsce: OHZ LP, obwód 2

Nadleśnictwo Podanin, Podanin 65, 64-800 Chodzież

Zarządca OHZ: Nadleśniczy Jacek Kulpiński

Miejsce: OHZ LP, obwód 51

Nadleśnictwo Sarbia, Sarbka 46, 64-700 Czarnków

Zarządca OHZ: Nadleśniczy Maciej Strawa

Miejsce: OHZ LP, obwód 57

Nadleśnictwo Złotów, Al. P.J. Lenne 1, 77-400 Złotów

Zarządca OHZ: Nadleśniczy Tomasz Konieczny

Miejsce: OHZ LP, obwód 22

Nadleśnictwo Kwidzyn, ul. Braterstwa Narodów 67, 82-500 Kwidzyn

Zarządca OHZ: Nadleśniczy Wiesław Kosecki

Miejsce: OHZ LP, obwód 214

Nadleśnictwo Lubichowo

Zarządca OHZ: Nadleśniczy Bronisław Szneider

Miejsce: OHZ LP, obwód 262

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Katedra Łowiectwa i Ochrony Lasu: Maciej Skorupski

OHZ UP Zielonka, obwód 178, 180

OHZ UP Siemianice, obwód 505 i 508

5. Wyniki

W ramach prowadzonych badań udało się pozyskać w okresie wiosenno-letnim w sezonie 2016/2017 68 osobników jelenia szlachetnego, w tym 33 szpicery i 35 łaniek oraz 38 osobników daniela, w tym 22 szpicery i 16 łaniek.

W kolejnym sezonie łowieckim 2017/2018 pozyskano 71 osobników jelenia szlachetnego (31 szpicerów i 40 łaniek) oraz 32 osobniki daniela (18 szpicerów i 14 łaniek). Pozyskanie z podziałem na gatunek, płeć i nadleśnictwo przedstawia tabela nr 1.

W czasie dwóch sezonów prowadzenia eksperymentu z letnim odstrzałem jeleni i danieli w drugim roku życia pozyskano 209 sztuk zwierzyny. W wypełnianych ankietach myśliwi informowali o braku trudności z rozpoznaniem poszczególnych sztuk. Wszystkie sztuki zwierzyny pozyskane zostały w dobrych warunkach oświetleniowych. Długi dzień dawał

możliwość spotkania zwierzyny, która wychodziła na żer lub powracała do dziennych ostoi przy dobrej widoczności. Nie odnotowano omyłkowego odstrzału starszego osobnika.

Tabela 1. Pozyskanie jelenia i daniela w ramach letniego odstrzału łanek i szpicerów w latach 2017-2018.

Wykonanie 2017 rok							
RDLP	Nadleśnictwo	Jeleń			Daniel		
		M	F		M	F	
Szczecinek	Drawsko	4	3	7	-	-	0
	Polanów	-	1	1	-	-	0
	Połczyn	2	6	8	-	-	0
	Trzebielino	14	3	17	-	-	0
Toruń	Dąbrowa	-	-	0	3	1	4
	Lutówko	1	2	3	-	4	4
	Zamrzenica	2	10	12	-	-	0
Piła	Okonek	1	2	3	-	-	0
	Podanin	1	2	3	-	-	0
	Sarbia	-	2	2	1	-	1
	Złotów	1	2	3	2	3	5
Gdańsk	Kwidzyn	-	-	0	-	-	0
	Lubichowo	1	2	3	-	-	0
UP	Zielonka	6	-	6	16	7	23
	Siemianice	-	-	0	-	1	1
Razem:		33	35	68	22	16	38
Wykonanie 2018 rok							
RDLP	Nadleśnictwo	Jeleń			Daniel		
		M	F		M	F	
Szczecinek	Drawsko	-	-	0	-	-	0
	Polanów	-	-	0	-	-	0
	Połczyn	3	14	17	-	-	0
	Trzebielino	4	-	4	-	-	0
Toruń	Dąbrowa	3	1	4	3	3	6
	Lutówko	2	9	11	2	4	6
	Zamrzenica	2	6	8	1	1	2
Piła	Okonek	10	5	15	-	-	0
	Podanin	-	-	0	-	-	0
	Sarbia	1	-	1	-	-	0
	Złotów	1	1	2	2	1	3
Gdańsk	Kwidzyn	-	-	0	-	-	0
	Lubichowo	1	2	3	-	-	0
UP	Zielonka	4	2	6	10	5	15
	Siemianice	-	-	0	-	-	0
Razem:		31	40	71	18	14	32

6. Wnioski

Zmiany okresu polowań i dopuszczenie wiosenno-letniego okresu polowań na jelenie i daniela pozwolą na sprawniejszą realizację planów pozyskania zwierzyny oraz na ukształtowanie właściwej struktury wiekowej danych populacji. Długi dzień oraz odstrzał prowadzony na terenach otwartych zapewnią dokładne rozpoznanie dwuletnich osobników

i właściwe dokonanie odstrzału. Potwierdza to brak jakiegokolwiek pomyłki podczas realizacji powyższych badań.

W okresie wiosenno-letnim mniej trudności sprawi zidentyfikowanie oraz wyeliminowanie sztuk słabszych, wyraźnie odstających kondycyjnie od stada. Dzięki prowadzeniu odstrzału wiosną możliwe jest też aktywne przeciwdziałanie szkodom wyrządzanym na polach. Ma to duże znaczenie szczególnie w łowiskach, z których jelenie migrują na sezon polowań na sąsiednie obszary. Coraz częściej obserwowane są problemy kół łowieckich dzierzawiących obwody polne. Wydłużenie okresu polowań i dostosowanie go do cyklu biologicznego pozwala na bardziej równomierne pozyskanie zwierzyny w skali roku, a także daje możliwość uzyskania przychodów za sprzedaż tusz pozyskanych sztuk zwierzyny kołom łowieckich dzierzawiącym takie obwody.

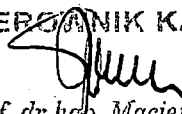
Możliwość odstrzału osobników w drugim roku życia w okresie letnim istnieje już w innych krajach Unii Europejskiej. W Niemczech sezon polowań na jelenie w drugim roku życia zaczyna się 1 czerwca, a kończy tak jak w przypadku starszych jeleni 28 lutego dla byków i 31 stycznia dla łań. Sezon na daniela w drugim roku życia rozpoczyna się 1 lipca, a kończy 28 lutego dla szpicerów i 31 stycznia dla łaniek. W Austrii sezon polowań na jelenie w drugim roku życia zaczyna się w niektórych krajach związkowych, potocznie zwanych landami, nawet od 1 maja, a kończy, tak jak w przypadku starszych jeleni 31 grudnia. Sezon na daniela w drugim roku życia rozpoczyna się (w niektórych landach) również od 1 maja, a kończy nawet 15 stycznia. W Portugalii sezon na jelenie obu płci zaczyna się 1 czerwca, a kończy 31 maja. W Czechach, Słowacji, Szwajcarii, Włoszech i Holandii można polować na jelenie obu płci od 1 sierpnia. Polskie warunki środowiskowe są zbliżone do niemieckich zatem z przyrodniczego i rolniczego punktu widzenia można w Polsce z powodzeniem wdrażać rozwiązania sprawdzające się u naszych zachodnich sąsiadów.

Mając jednak na uwadze, że badane rozwiązania mają charakter nowatorski i nie są oparte o wieloletnią tradycję łowiecką w naszym kraju, a z drugiej strony kierując się dużą ostrożnością, we wprowadzaniu dużych zmian w sezonach łowieckich, wydaje się ważnym, by dać możliwość społeczności łowieckiej przystosowania się do takich ewentualnych zmian. Dlatego chcielibyśmy poddać pod rozagę wniosek o możliwość kontynuacji eksperymentu w takim samym zakresie maksymalnego odstrzału rocznego, z zastrzeżeniem, że jednostki realizujące ten odstrzał i budujące kadrę doświadczoną w tym zakresie, będą w przyszłości mogły służyć jako miejsca szkoleń dla myśliwych z kół łowieckich i ośrodków hodowli

zwierzyny, które włączyłyby się w proces letnich odstrzałów jeleniowatych, w przypadku wdrożenia ich do praktyki łowieckiej.

UNIWERSYTET PRZYRODNICZY
w Poznaniu
KATEDRA ŁOWIECTWA I OCHRONY LASU
ul. Wojska Polskiego 71 D
60-625 POZNAN
tel. 061-848-78-62, fax 061-848-78-65

KIEROWNIK KATEDRY

prof. dr hab. Maciej Skorupski